

„Wszyscy powinniśmy
przynajmniej raz w życiu dostać
owacje na stojąco, bo przecież
każdy z nas zwycięża ten świat”.

Auggie Pullman, bohater filmu *Cudowny chłopak*

Opracowanie: Anna Tulczyńska

Czym są owacje na stojąco? Wyrażeniem najwyższego uznania, podziękowania, ogromnym docenieniem czyjejś pracy lub osiągnięć.

W filmie *Cudowny chłopak* zdanie: „Wszyscy powinniśmy przynajmniej raz w życiu dostać owacje na stojąco, bo przecież każdy z nas zwycięża ten świat” pada, gdy Auggie odbiera z rąk dyrektora medal. Auggie to dziesięcioletek, który z powodu skomplikowanej i bardzo rzadkiej wady genetycznej ma zdeformowaną twarz. Poznajemy go, gdy po latach nauczania w domu rozpoczyna naukę w szkole i mierzy się z brakiem akceptacji ze strony uczniów, odrzuceniem, trudnościami ze zdobyciem przyjaźni. Pod koniec roku zostaje odznaczony za „siłę przyjaźni, odwagę i hart ducha”. Wywołany na scenę otrzymuje owacje na stojąco od swoich kolegów i ich rodziców.

Każdy z nas choć raz w życiu powinien dostać owację na stojąco. Każdy z nas powinien czuć, że jest wyjątkowy, fantastyczny w jakiejś dziedzinie, że jego wysiłek jest doceniany. Jakie skutki mogłoby mieć stworzenie szkoły opartej na pozytywnych informacjach zwrotnych, w której uczniowie częściej spotykaliby się z uznaniem, docenieniem, podziękowaniem za swoją pracę, starania i osiągnięcia? Czy taka wizja to utopia, a uczniowie potrzebują wyłącznie kar?

Dla wielu uczniów szkoła i związane z nią sprawy oznaczają codzienne zwyciężanie świata, chociaż nie są dotknięci chorobą jak Auggie. Stają przed różnymi problemami, spośród których wymienić należy skomplikowane relacje z rówieśnikami, odrzucenie, brak akceptacji, pokonywanie własnych lęków, trudności

i niepowodzeń, spełnianie oczekiwań i wymagań rodziców. Jako psychoterapeuta i psycholog szkolny spotykam ich codziennie w gabinecie. Marzę o czarodziejskiej różdżce, którą mogłabym sprawić, by ci młodzi ludzie poculi się silni, wspaniali, wyjątkowi. Może odnajdziemy taką różdżkę... w sobie?

Proponowane w tym artykule metody pracy z uczniami opierają się na akceptacji oraz poszukiwaniu i rozwijaniu mocnych stron. Ocenianie kształtujące, praca wychowawcy z klasą, metoda projektów i tutoring rozwojowy umożliwiają skupienie się na osiąganiu pozytywnych efektów i wskazywaniu obszarów rozwoju. Metody te można w pełnym zakresie stosować w swojej pracy albo włączając tylko niektóre ich elementy do standardowych działań szkolnych. Mam nadzieję, że każdy czytelnik znajdzie tu coś godnego wypróbowania.

Szkoła oparta na pozytywnym traktowaniu uczniów? Czy nastawienie nauczyciela może zmieniać rzeczywistość?

Robert Rosenthal jako jeden z pierwszych zbadał, jaki wpływ na zachowanie uczniów ma nastawienie nauczycieli. Jego prace powinniśmy przypominać sobie zawsze, gdy wchodzimy do klasy i mówimy uczniom „dzień dobry”.

W latach 60. XX wieku w jednej ze szkół w Stanach Zjednoczonych zrealizowano eksperyment. Na początku badacze za pomocą testów ocenili poziom inteligencji uczniów. Następnie losowo podzielili ich na dwie grupy: „zdolnych” i „stabszych”. Skład grup przedstawili nauczycielom.

Po kilku miesiącach psychologowie porównali aktualne oceny uczniów z tymi sprzed eksperymentu. Okazało się, że wszyscy uczniowie „zdolni” osiągnęli bardzo wysokie wyniki, nawet ci o przeciętnym poziomie inteligencji, którzy przed eksperymentem mieli średnie lub niskie oceny. Zjawisko to nazywamy **efektem Rosenthala** lub **efektem Pigmaliona**¹. Polega ono na spełnianiu się żywionych wobec danej osoby pozytywnych oczekiwań.

Co tak naprawdę zmieniło się w szkole po zaproponowaniu podziału na grupy wynikającego rzekomo z przeprowadzonych testów inteligencji? Jak doszło do takiej zmiany wyników nauczania? Eksperymentatorzy dokładnie obserwowali nauczycieli i uczniów. Zaskakująca była zmiana zachowania pedagogów wobec dzieci „zdolnych”. Gdy wiedzieli, że mają do czynienia z uczniami, którzy mogą odnosić sukcesy, byli dla nich życzliwsi, częściej nawiązywali kontakt wzrokowy, używali ciepłego tonu głosu. Poświęcili więcej czasu na wyjaśnienie im trudnych zagadnień, chętniej odpowiadali im na pytania. Osoby z grupy „zdolnej” otrzymywały więcej wsparcia, stale towarzyszyło im przekonanie nauczycieli o ich dużych możliwościach. Ponadto prowadzący zajęcia stwarzali tym uczniom wiele okazji do prezentowania swoich sukcesów – byli z nich po prostu dumni. To zaowocowało wzrostem samooceny dzieci, które lepiej wykorzystywały pozytywne wskazówki nauczycieli i osiągały lepsze wyniki.

Eksperyment Rosenthala pokazywał, w jaki sposób pozytywne nastawienie dorosłego, który jest dla dzieci ważny, wpływa na ich zachowanie i wyniki ich działań, jak bardzo nasza akceptacja, uwaga i zachęta jest młodym ludziom potrzebna, w jak znaczącym stopniu pozytywna postawa ułatwia pracę samym nauczycielom.

W psychologii opisywane jest też zjawisko odwrotne

do efektu Pigmaliona, nazywane czasem **efektem Golema**. Uczniowie słabsi, mający kłopot z zachowaniem, otrzymują mniejsze wsparcie i słyszą mniej motywujących komentarzy. Brak akceptacji ze strony ważnych osób odbiera im wiarę we własne możliwości. Ich postępowanie jest często negatywnie komentowane, podkreślane są ich potknięcia i porażki. Dzieci wiedzą, że nikt nie spodziewa się po nich niczego dobrego i postępują zgodnie z tymi negatywnymi oczekiwaniami. Kiedy starają się poprawić, często nikt tego nie docenia, bo wreszcie zachowują się „normalnie”. One też potrzebują naszych owacji na stojąco. One przede wszystkim.

Czy może istnieć szkoła, w której uczniowie nie otrzymują negatywnych informacji na swój temat?

Oceny otrzymywane w szkole są podstawowym źródłem informacji o poziomie wiedzy i umiejętności dla uczniów i ich rodziców. W polskich szkołach przeważa ocenianie sumujące, które stanowi bilans pewnego etapu kształcenia przedstawiany na koniec omawiania danego zagadnienia. Dominuje również nauczanie podawcze, w którym uczniowie są biernymi odbiorcami wiedzy prezentowanej przez nauczyciela. Niestety efektem takich działań jest duży odsetek dzieci, które nie lubią swojej szkoły².

Ponadto zdaniem nauczycieli jednym z głównych problemów oświaty jest brak zaangażowania uczniów w proces uczenia się, brak motywacji do nauki oraz poczucie bezsensowności zajęć, na które uczęszczają. O tych trudnościach rozmawiamy na spotkaniach z nauczycielami. Najczęściej pada wówczas pytanie: „Co robić, gdy uczniom nic się nie chce?” Nawet szczerze zaangażowani w swoją pracę pedagodzy napotykają mur oporu i zniechęcenia. „To jest nudne i trudne” – narzekają uczniowie. „Po co mam się tego uczyć? Przecież to mi się do niczego nie przyda, przecież to wszystko jest w internecie”. Dzieci zdolne mówią o nudzie, o niedostosowaniu zadań do ich potrzeb, np. dziesięcioletni Krzysiek narzeka: „Proszę pani, ja nie mam co robić, pani po raz dziesiąty tłumaczy klasie to samo zadanie; próbowałem czytać książkę, ale wtedy pani się na mnie złości, że nie uważam; chciałbym móc robić coś innego, w domu mógłbym, chodzenie do szkoły to strata czasu”. Uczniowie słabsi skarżą się na wysokie wymagania, zbyt szybkie tempo pracy, ciągłe porażki. Ośmioletnia Zosia mówi: „Nie lubię szkoły, zwłaszcza pisanie, pani każe nam dużo pisać, a mnie szybko boli ręka, nie umiem

nadążyć”. Czternastoletnia Dorota wyznaje: „Bardzo się staram, wracam ze szkoły i siedzę nad lekcjami kilka godzin i nic, zasypiam nad zadaniami, chodzę na korepetycje i... nic. Jestem beznadziejna. Jestem totalną porażką”. Dzieci z trudnościami w nauce opowiadają o swoim smutku i poczuciu bezradności wobec szkolnych wymagań. W przestrzeni między jedną a drugą grupą próbują znaleźć swoje miejsce nauczyciele.

Merrill Harmin w książce *Duch klasy. Jak motywować uczniów do nauki?* dzieli się technikami pomagającymi nauczycielowi budować sprzyjającą uczeniu się atmosferę. Opisuje m.in. filary oceniania kształtującego, czyli takiej formy pracy, w której uczeń i nauczyciel gromadzą wiedzę na temat przebiegu nauki, tak by ten drugi mógł modyfikować wykorzystywane metody, a jego podopieczni otrzymywali informacje zwrotne ułatwiające uczenie się. Ocenianie kształtujące pozwala każdemu uczniowi odnieść sukces na własną miarę i we własnym tempie. Nauczyciel pokazuje mu, że idąc swoją drogą, można dojść do celu – opanowania niezbędnych informacji i umiejętności. Dzięki temu każde dziecko uzyskuje takie wsparcie, jakie otrzymali uczniowie „zdolni” z eksperymentu Rosenthala.

Jakie są podstawowe zasady oceniania kształtującego?

Pierwszym krokiem jest przedstawienie uczniom celów wspólnej pracy, w tym celu każdej konkretnej lekcji. Brak poczucia sensu to problem zgłaszany przez dzieci na wszystkich etapach edukacji. Gdy pracuję z uczniami borykającymi się z niską motywacją lub z syndromem nieadekwatnych osiągnięć szkolnych³, często słyszę ich narzekanie na bezsens zajęć, np.: „Po co ja mam się tego uczyć?”, „Na lekcjach nic się nie dzieje”. Jeśli poznają zrozumiaty dla nich cel lekcji, zaczynają dostrzegać jej sens.

Następnym krokiem w ocenianiu kształtującym jest ustalenie przez nauczyciela **kryteriów oceniania**, czyli **na co będzie zwracać uwagę**. Cele lekcji czy nauki wskazują punkt końcowy, a kryteria – kolejne kroki do niego wiodące. Ich sprecyzowanie pozwala dokładnie informować uczniów, z jakiej wiedzy i z jakich umiejętności będą rozliczani. Nauczyciel pracujący tą metodą zobowiązuje się do sprawdzania tylko tego, co zapowiedział. Dodatkową korzyścią jest etapowość pracy. Określamy to, czego uczniowie mają się nauczyć, tylko to sprawdzamy, a następnym razem zajmujemy się kolejną kwestią. W ten sposób nasi podopieczni zyskują poczucie kontroli i odpowiedzialności

za proces uczenia się. W ocenianiu kształtującym nie ma miejsca na zaskoczenie, na przytapanie kogoś na niewiedzy. Pomaga to dzieciom odzyskać poczucie bezpieczeństwa.

Kolejnym filarem oceniania kształtującego jest informacja zwrotna na temat postępów ucznia. Zgodnie z zasadami powinna ona zawierać cztery elementy:

- 1) wyszczególnienie pozytywnych aspektów wykonanej pracy i słowa docenienia,
- 2) informację o tym, co wymaga poprawy,
- 3) wskazówki dotyczące sposobów usunięcia błędów,
- 4) zachętę i rady na temat dalszej pracy.

W informacji zwrotnej plusów powinno być więcej niż minusów. Jest to trudne dla nauczycieli, którzy często skupiają się na niedociągnięciach, błędach. Utarło się, że krytyka i ocena negatywna motywują ucznia do nauki, ale niestety nie jest to prawda. Ocena negatywna zniechęca ucznia. Budzi wiele przykrych emocji. Ponadto lęk przed oceną jest często przyczyną stresu. A warto pamiętać, że pod wpływem hormonu stresu, kortyzolu, organizm blokuje funkcje, które nie są niezbędne do przetrwania, a więc także te umożliwiające uczenie się i zapamiętywanie.

Jeśli nauczyciel podkreśla jakieś niedociągnięcie w pracy lub w działaniach ucznia, powinien podsunąć mu też sposób poprawienia błędu. Przy okazji trzeba wskazać, nad czym i jak dziecko ma dalej pracować. Podanie wskazówek dotyczących dalszej pracy lub poprawienia pojawiających się potknięć uczy prawidłowego uczenia się, co stanowi wiedzę bezcenną i jakże deficytową w polskiej szkole.

Pani Monika, polonistka w gimnazjum, przez pół roku stosowała zasady oceniania kształtującego. Opowiadała, że pracowało jej się bardzo dobrze, ceniła sobie atmosferę na lekcji, motywację dzieci opartą nie na zdobywaniu ocen, lecz na wiedzy: „Uwielbiałam zajęcia z tą klasą, uczniowie i rodzice przestali pytać mnie o oceny, byliśmy wszyscy skupieni na pracy, na poszerzaniu wiedzy. Nie było ocen, więc nie było rywalizacji, pojawiało się za to coraz więcej współpracy i odwagi w zabieraniu głosu na lekcji, zniknęły złośliwe komentarze”. Uczniowie razem z nauczycielką decydowali, czy są gotowi do sprawdzenia wiedzy, czy też jeszcze potrzebują czasu na omówienie jakichś zagadnień. Każda praca na ocenę była opatrywana wyczerpującą informacją zwrotną. Poszczególne osoby zaliczały sprawdzian „do skutku”, aż do momentu opanowania umiejętności na poziomie satysfakcjonującym zarówno dla siebie, jak i dla polonistyki.

Z pewnością wiele osób uzna taką formułę nauczania za piękną, lecz nierealną. To prawda, że ocenianie kształtujące w swojej czystej formie jest wymagające. Jednak w polskich szkołach nauczyciele na różne sposoby starają się wykorzystywać jego dobroczynny wpływ na samoocenę uczniów, ich motywację i poczucie sensu w nauce. Wprowadzanie zmian krok po kroku może dać dobre rezultaty. Oto przykłady najprostszych modyfikacji, znane mi z rozmów z nauczycielami, a więc realizowane w polskich szkołach:

- Wybieranie prac, które nauczyciel opatruje informacją zwrotną zgodną z wymogami oceniania kształtującego, np. kilku dłuższych prac pisemnych nastawionych na ocenę kluczowych na danym etapie umiejętności.
- Zaznaczanie na zielono tego, co uczeń zrobił poprawnie, a nie tego, co wykonał źle. Nauczycielom przyzwyczajonym do czerwonego długopisu wydaje się często, że taka zmiana nie jest możliwa, że przecież muszą podkreślić błędy, by zwrócić na nie uwagę. Jednak każdy z nas lubi widzieć, co zrobił dobrze, w jakim zakresie jego praca idzie w dobrym kierunku. Wiara w sukces buduje motywację do działania. Potrzebują jej szczególnie uczniowie słabi, mający kłopoty w nauce, przyzwyczajeni do otrzymywania prac pokreślonych czerwonym długopisem. Często to pokreślenie odbierają jako przekreślenie ich szans na poprawę.

Dla wielu uczniów taka niewielka z pozoru zmiana jest niezmiernie ważna. Mówi o tym np. ośmioletnia Kasia, mająca problemy z pisownią, po otrzymaniu kartki z za-

znaczonymi wyrazami poprawnie zapisanymi i podpowiedzią, nad czym powinna pracować, by uzyskać lepsze wyniki: „Poczułam, że pani wierzy w to, że nawet ja jestem w stanie napisać poprawnie dyktando”. Formulowane w taki sposób informacje zwrotne są pomocne także dla licealistów. Szesnastoletni Kacper opowiada: „Nasz profesor od fizyki zaznacza na zielono tylko to, co mam dobrze, i pisze, co jeszcze jest do opanowania i nadrobienia. Zawsze czułem się kompletnym matosem z fizyki, teraz mam poczucie, że tak jak część klasy po prostu potrzebuję więcej czasu, by ogarnąć temat”.

- Zamiana oceny niedostatecznej, jedynki, na sformułowania: „Jeszcze musisz trochę popracować” albo „Zgłoś się do mnie, spróbujemy razem”. W ten sposób przekazujemy dziecku wiadomość: „Wierzę w ciebie, wierzę, że dasz radę, tylko potrzeba czasu i pracy. Nie przekreślam cię”. Każdy z nas potrzebuje takiego wzmocnienia, zwłaszcza gdy robimy coś, co jest dla nas trudne.

Oceniając uczniów, przekazując im informacje o ich pracy w takiej czy innej formie, należy zawsze pamiętać o badaniach, które dowiodły, że na samoocenę uczniów i ich postrzeganie własnych kompetencji zdecydowanie silniej wpływa to, że ważne dla nich osoby wierzą w ich możliwości, niż wiedza płynąca z ocen. Ja sama po ponad dwudziestu latach od skończenia liceum pamiętam recenzję mojej pracy z języka polskiego. Praca była słabiotką, ale moja nauczycielka pokazała mi, że to mnie nie przekreśla, i zachęciła do kolejnych prób.

Kalejdoskop talentów

Uczniowie są zwykle oceniani na podstawie uzyskanych ocen, zachowania i aktywności na lekcji. A co z uczniami, którzy mają trudności w nauce, uczniami nieśmiałymi, wycofanymi, mającymi kłopoty z koncentracją lub z wytrzymaniem spokojnie w ławce? Zwykle dostają łatkę „gorszych”. Niektórzy, walcząc o pozycję w klasie, wchodzą w rolę „błaznów”, skupiają na sobie uwagę niewłaściwym zachowaniem. Wychowawca klasy podczas pracy ze swoimi podopiecznymi ma szansę dobrze poznać takie dzieci. Wspólne klasowe działania mogą i powinny być okazją do zaprezentowania się z innej strony. Dobrą praktyką jest proszenie uczniów, by zadeklarowali, w jakich dziedzinach czują się dobrze i w jaki sposób mogą wspierać swoją klasę. Warto podkreślić, że chodzi o najdrobniejsze umiejętności, czasem – wydawałoby się – nieważne, mało „szkolne”. Wszak w życiu klasowej społeczności przydają się zdolności plastyczne (dekoracja sali), techniczne (pomoc w korzystaniu z różnych urządzeń podczas zajęć), informatyczne (przygotowywanie prezentacji), kulinarne (klasowe uroczystości), organizatorskie, a także te dotyczące wyszukiwania wiadomości w internecie. Pracując na rzecz szkoły czy podejmując działania w szkolnym wolontariacie, uczniowie mogą znacząco zmienić swój wizerunek. Oto kilka historii z życia moich pacjentów:

- *Siedemnastoletni Piotr, traktowany zawsze z dystansem jako „dziwak”, zaistniał w szkole, gdy przedstawił kolegom swoją wielką pasję, jaką była komunikacja miejska. Wiele osób zaczęło pytać go o dogodne połączenia, wskazywał je szybciej i trafniej niż aplikacja na telefon.*
- *Trzynastoletni Łukasz, noszący łatkę największego łobuza w szkole, zyskał sympatię nauczycieli, gdy wystąpił w konkursie piosenki i z zaangażowaniem przygotowywał paczki dla seniorów.*
- *Siedmioletnia Kasia, która nie odzywała się na lekcjach, zdobyła uznanie koleżanek i kolegów, gdy okazało się, że dzięki jej pracy klasa wygrała konkurs na najpiękniejszą dekorację.*
- *Szesnastoletni Marcin, chłopiec z zespołem Aspergera, zdobył podziw kolegów dzięki zrobieniu wspaniałych zdjęć.*

W każdym przypadku musi jednak pojawić się zachęta, zaproszenie ze strony nauczycieli i ich wiara w powodzenie.

Idealną okazją do odkrywania różnych talentów i pasji uczniów jest praca metodą projektów. Szczególnie istotne jest pozostawienie podopiecznym pewnej dowolności

w wyborze działań – daje to szansę na sukces, którego tak pragną i potrzebują uczniowie gorzej radzący sobie ze szkolnymi obowiązkami.

W filmie *Cudowny chłopak* Auggie odnosi sukces, gdy wraz z przyjacielem przygotowuje na szkolny festiwal nauki camerę obscure. Nauki ścisłe to wielka pasja bohatera. Chłopcy wkładają w swój projekt wiele wysiłku, ale zachwyt kolegów jest dla nich bezcenny.

W polskim systemie edukacji realizacja projektu jest obowiązkowa w gimnazjum. Jednak warto korzystać z tej metody na każdym etapie edukacji. Pozwala ona uczniom na samodzielną pracę oraz wybór zadań zgodny z zainteresowaniami i predyspozycjami. Uczy odpowiedzialności i działania w zespole, czyli umożliwia zdobycie kompetencji niezbędnych na współczesnym rynku pracy.

Tutoring rozwojowy

Tutoring rozwojowy to metoda pracy, która wzbudza coraz większe zainteresowanie nauczycieli. Można z niej skorzystać, pracując zarówno na etapie nauczania początkowego, jak i w szkołach ponadgimnazjalnych.

Tutoring jest formułą opartą na bezpośrednim kontakcie ucznia z nauczycielem. Wywodzi się z najznakomitszych brytyjskich uniwersytetów i postuluje odbudowanie zanikającej już relacji łączącej ucznia i mistrza. Głównym celem tutora jest poznawanie mocnych stron, talentów i zainteresowań podopiecznego, jego przekonań i poglądów. Podczas indywidualnych rozmów z nauczycielem młody człowiek zyskuje świadomość siebie, poznaje swoje zasoby i ograniczenia. Uczy się wyznaczania sobie celów rozwojowych, planowania działań, obrony swoich opinii i ocen. Spotkania z tutorem pomagają w wyborze własnej ścieżki rozwoju zainteresowań, a na późniejszych etapach edukacji – ścieżki życiowej.

Jakie korzyści przynosi tutoring nauczycielom?

W szkole, w której pracuję, byłam inicjatorką wdrożenia programu tutoringu. Pracujemy tą metodą już trzeci rok. Podsumowując kolejne etapy, często pytam nauczycieli, co im dają rozmowy z uczniami. Odpowiedzi są bardzo różne: spotkania wytrącają ze szkolnej rutyny, zapobiegają wypaleniu, dają poczucie bycia potrzebnym, stwarzają szansę na nawiązanie prawdziwej, głębokiej relacji z podopiecznymi, przyczyniają się do rozwoju kompetencji komunikacyjnych tutorów, inspirują do poszerzania zainteresowań...

Jakie zadania stoją przed tutorami?

- **Tutorzy umożliwiają uczniom adaptację w szkole.** Pomagają im poczuć się w niej bezpiecznie.
- **Służą pomocą w planowaniu pracy,** wspierają w wypadku trudności, motywują do dalszego wysiłku.
- **Czasem tutor może dostrzec to, czego uczeń sam nie widzi.** Tutorzy starają się odkryć zdolności i zainteresowania uczniów.
- **Tutor może być też źródłem wiedzy o uczniu dla innych nauczycieli.** Podpowiada im, jak pracować z danym dzieckiem, co jest jego mocną, a co – słabą stroną, jak je wspierać i motywować.

Jak to działa w praktyce?

Nie ma jednej formuły funkcjonowania tutoringu w szkołach. Każda placówka może wypracować swój model tej metody. W naszej szkole tutoring ewoluował, sprawdzaliśmy kolejne modyfikacje i nadal poszukujemy ideału.

W liceum, w którym pracuję, każdy z tutorów ma od 3 do 5 podopiecznych. Jego zadaniem jest spotkać się z każdym z nich co najmniej 2 razy w miesiącu – poświęcić mu nie mniej niż godzinę miesięcznie. Przebieg rozmów i cel procesu tutorskiego zainteresowani ustalają indywidualnie. W szkołach podstawowych spotkania są zwykle krótsze, a tutorzy mają nieco większy wpływ na wybór ich celu.

Co można zrobić już dziś? Nawet największa podróż zaczyna się od małego kroku...

Przedstawione w tym artykule metody zakładają duże modyfikacje systemowe (ocenianie kształtujące), realizację projektów obejmujących całą szkołę (tutoring), a także zmiany, które może wprowadzić każdy nauczyciel w swojej pracy. Warto pamiętać, jaki jest nadrzędny cel tych wszystkich działań: zmotywowanie dzieci do nauki, pozytywne nastawienie ich do szkoły, a nade wszystko – zwiększenie samoakceptacji młodych ludzi, zbudowanie ich pozytywnej samooceny, wiary w siebie i w swoje umiejętności.

Jeśli lektura tego tekstu zainspiruje kogoś do działania, mniej uczniów trafi do gabinetów psychoterapeutów, mniej ucieknie w świat wirtualny, w którym są mistrzami, mniej wreszcie ze smutkiem i z lękiem w oczach odmówi pójścia do szkoły. Czasem wymienione problemy w ogóle nie są winą nauczycieli, ale to oni, przez budowanie pozytywnej relacji z uczniami, mogą stać się dobrymi dorosłymi, którzy skorygują przekaz, jaki dzieci otrzymują od świata.

**Siła tutoringu tkwi
w uwadze, jaką nauczyciel mistrz
poświęca uczniowi.**

Co może się stać pierwszym krokiem?

- **W każdym dziecku doszukuj się potencjału** – każde może osiągnąć sukces. Potrzebna jest tylko czyjaś wiara w powodzenie.
- **Poznaj swoich uczniów, ich mocne strony** – czasem są to talenty nie do końca związane ze szkołą, jednak pozwalające na osiągnięcie sukcesu i z budowanie wiary w siebie.
- **Doceniaj postępy i sukcesy na miarę każdego ucznia** – dla jednych będzie to ocena celująca, dla innych – poprawienie oceny o jeden stopień lub zaliczenie partii materiału.
- **Mobilizuj do pracy** – zachętą, ciepłym słowem, wskazówką, która pozwoli dziecku samodzielnie rozwiązać problem.
- **Chwal każdy mały krok** – bardzo często i bardzo konkretnie.
- **Prezentuj osiągnięcia uczniów,** pokazuj, jak bardzo my, dorośli, jesteśmy z nich dumni.

¹ *Pigmalion* – w mitologii greckiej król Cypru, który stworzył rzeźbę idealnej kobiety i się w niej zakochał. Tak długo błagał bogów, by ją ożywili, że w końcu spełnili jego prośbę.

² Dane na podstawie informacji dostępnych w bazie TIMSS – Trends in International Mathematics and Science Study z 2015 r., za raportem fundacji Evidence Institute i Związku Nauczycielstwa Polskiego www.znp.edu.pl.

³ *Syndrom nieadekwatnych osiągnięć szkolnych (SNOS)* – rozbieżność pomiędzy potencjalnymi możliwościami a faktycznymi osiągnięciami ucznia, dotyczy głównie dzieci zdolnych.

Scenariusze lekcji

przygotowujących do odbioru
i interpretacji filmu
Cudowny chłopak

- „Bądź dobry... bo każdy boryka się ze swoim losem”
(edukacja wczesnoszkolna)
- „Czyny są twoimi pomnikami”
(edukacja wczesnoszkolna)
- „Każdy przynajmniej raz w życiu zasługuje na owacje.
Film o prostych zasadach, które czynią nas lepszymi”
(szkoła podstawowa, klasy 4–8)
- „O potrzebie bycia lubianym i sposobie
dobierania przyjaciół”
(szkoła podstawowa, klasy 4–8)
- „Akceptuj bliźniego swego, jak siebie samego!”
(szkoła ponadgimnazjalna)

Drodzy Nauczyciele!

Dzieci są bardzo różne – nie wszystkie dobrze odnajdują się w grupie. Naszym zadaniem jest ułatwienie im integracji, przeciwdziałanie dyskryminacji, wykluczeniu i krzywdzie. Dzieci bywają wobec siebie okrutne, ale to tolerancja wobec inności jest naturalną postawą i często wystarczy jej tylko trochę pomóc. Zachęcam Was do skorzystania z metod, które sama sprawdziłam, integrując uczniów moich klas. Polecam Wam też gorąco obejrzenie filmu „Cudowny chłopak”, pięknej historii drogi – od odrzucenia dziecka przez grupę, przez przełamanie tej negatywnej sytuacji, po pełną integrację i wręcz przyjaźń. Wspólny seans, a potem rozmowa w klasie z pewnością pomogą dzieciom zrozumieć i przepracować temat odmienności i tolerancji.

Bądź dobry... bo każdy boryka się ze swoim losem

Przewidywane osiągnięcia ucznia:

- wie, że każdy ma swoje mocne i słabe strony
- rozumie, że nie należy nikogo oceniać na podstawie wyglądu
- ma poczucie własnej wartości
- wie, że kolegów niesie życie, a wybiera się przyjaciół

Przydadzą się: dwa prezenty – jeden zapakowany estetycznie i elegancko, drugi niedbale (zawartość opisana w punkcie 1.), dyktafony, telefony komórkowe, lusterka, kartki w kształcie lusterek podzielone na dwie części, kartki z bloku rysunkowego, pastele olejowe, przybory do pisania, duże arkusze brystolu, farby plakatowe.

Przebieg zajęć:

1. Wybieram ten..., bo...

Dzieci siedzą w kręgu, wokół dwóch opakowanych prezentów (jeden jest zawinięty w piękny kolorowy papier i przewiązany kokardą, drugi – w pogniecioną gazetę, owinięty sznurkiem; w pierwszym znajdują się „Pchełki” – gra stolikowa, w drugim najmodniejsza gra komputerowa – marzenie wszystkich dzieci); uczniowie nie znają ich zawarto-

ści. Każdy ustawia się przy prezencie, który chciałby otrzymać, i uzasadnia swój wybór. Następnie dzieci rozpakowują obie paczki i rozmawiają o ich zawartości. Udzielają odpowiedzi na pytanie *Jakiego wyboru dokonalibyście, gdybyście znały zawartość prezentów?*

2. Nie wszystko złoto, co się świeci.

- Uczniowie indywidualnie, w parach, w grupach prowadzą wywiady z kolegami i koleżankami, z nauczycielami w szkole i nagrywają ich wypowiedzi (określające sposób rozumienia przez nich powiedzenia Nie wszystko złoto, co się świeci).
- Wysłuchują nagrań i dzielą się wrażeniami. Wypowiadają się na temat własnej interpretacji i rozumienia tego powiedzenia. Wspólnie ustalają, czy dotyczy ono tylko rzeczy, czy również ludzi.

3. Lustreczko, powiedz przecie, kto najpiękniejszy na świecie? – zabawa z lusterkami.

- Uczniowie przyglądają się sobie w lusterkach, zastanawiają się, co chcieliby zmienić

- w swoim wyglądzie. Każdy uczeń ma kartkę w kształcie lusterka podzieloną na dwie części, na jednej z nich zapisuje, co zmieniłby w swoim wyglądzie. Chętni uczniowie prezentują swoje zapisy i podają uzasadnienia.
 - Krąg przyjaźni – zabawa integracyjna.
 - Dzieci ustawiają się w kręgu, dobierają sąsiadów, zwracając uwagę na cechy zewnętrzne,
 - np. Po mojej prawej stronie stanie dziewczynka z warkoczami i w okularach, po lewej chłopiec w zielonych spodniach o blond czuprynie...
 - Co zmieniłbym w swoim zachowaniu, charakterze, zwyczajach...? – uzupełnienie zapisów na drugiej części „lusterka” i prezentacja zadania.
4. „Taki sam i inny” – zabawa integracyjna (pomysł zaczerpnięty z: R. Portmann „Gry i zabawy przeciwko agresji”, Jedność, Kielce 1999 s. 81). Uczestnicy zabawy siedzą tak, aby widzieć resztę grupy. Po kolei otrzymują polecenia, np. Wstań i dotknij dzieci, które mają na sobie coś czerwonego. Dotknij każdego, kto ma na sobie trampki. Dotknij każdego, kto tak jak ty jest dziewczynką/chłopcem. Dotknij każdego, kto ma niebieskie oczy... Powtarzanie takich ćwiczeń ułatwi dzieciom dostrzeganie podobieństw i różnic, zwracanie uwagi na szczegóły i cechy niezręczące się w oczy. Pomoże im uświadomić sobie, że wszyscy mają coś wspólnego i każdy jest wyjątkowy, wartościowy. Być może odkryją również, że osoby, których nie lubią, pod wieloma względami są takie same jak one.
5. Mój herb – indywidualna praca plastyczno-opisowa. Dzieci wykonują własny herb, na którym umieszczają informacje (rysunki, opisy) dotyczące wieku, wyglądu, zainteresowań, najbliższej rodziny, mocnych i słabych stron, marzeń... Prezentują swoje prace i dobierają się w grupy ze względu na wspólne cechy. Ustalają, czy każde dziecko należy tylko do jednej, czy do kilku grup.
6. „Wyżej – więcej – dalej” – zawody na wesoło (pomysł zaczerpnięty z: R. Portmann „Gry i zabawy przeciwko agresji”, Jedność, Kielce 1999 s. 81). Każde dziecko potrzebuje poczucia, że choć raz było naj. W tym celu zadajemy pytania, a grupa oklaskuje wyjątkowych lub najlepszych zawodników, charakteryzujących się wymienionymi cechami czy umiejętnościami, np. Kto jest najwyższym dzieckiem? Kto potrafi zbudować najwyższą wieżę z zapalek? Kto potrafi zapamiętać najwięcej numerów telefonów w ciągu trzech minut? Dobierając pytania, prowadzący musi zwrócić uwagę na to, by każde dziecko choć raz wygrało oraz by kryteria doboru mogły być potraktowane przez grupę jako pozytywne. Natomiast w trakcie rozmowy warto zaznaczyć, że każdy człowiek jest kimś wyjątkowym i ma o wiele więcej wyjątkowych cech i umiejętności, niż jesteśmy tego świadomi.
7. Tylko razem damy radę! – zabawa integracyjna. Uczniowie stają w kręgu, chwytają się za ręce. Każde dziecko wypatruje miejsca, którego może dotknąć ręką. Na hasło każdy dotyka wybranego punktu, nie rozrywając kręgu! To trudne, ale możliwe. Dzieci muszą pomyśleć, jak to zrobić (podchodzą w zawiązanym kręgu do kolejnych wybranych miejsc, by każdy mógł wykonać zadanie). Wyciągają wniosek, że tylko dobrze współpracując, można wykonać zadanie.
8. Chociaż się różnimy, bardzo się lubimy. Rozmowa kierowana zakończona wnioskami podsumowującymi zajęcia, np. każdy jest inny, ale ma swoje mocne i słabe strony, problemy i kompleksy; nie należy nikogo oceniać na podstawie wyglądu, ale trzeba poznać go bliżej i dostrzec jego zalety, zrozumieć drugiego człowieka, postawić się w jego sytuacji i zastanowić się, co czuje; co możemy zrobić, gdy na swej drodze spotykamy kogoś, kto różni się od nas, ale jest przecież jednym z nas...
9. Nie rób drugiemu, co tobie niemiłe! – wykonanie plakatów w grupach i rozwieszenie ich w ustalonych miejscach szkoły.
10. Łańcuszek dobrych myśli: Lubię z Tobą współpracować, bo... Cieszę się, że... Chcę bawić się z Tobą, bo...
11. Podjęcie decyzji o obejrzeniu filmu „Cudowny chłopak”. *Jeśli chcesz poznać chłopca o imieniu Auggie, jego problemy, marzenia, dowiedzieć się, co skrywał pod kosmicznym hełmem, jak przyjęli go szkolni koledzy i jakie uczucia towarzyszyły mu w szkole, koniecznie obejrzyj film „Cudowny chłopak”. Po obejrzeniu filmu zastanów się, czy obok Ciebie nie ma kogoś takiego jak bohater filmu.*

Elżbieta Gyzińska

Czyny są twoimi pomnikami

Przewidywane osiągnięcia ucznia:

- wie, że każdy ma swoje mocne i słabe strony
- rozumie, że nie należy nikogo oceniać na podstawie wyglądu
- ma poczucie własnej wartości
- wie, że kolegów niesie życie, a wybiera się przyjaciół

Przydadzą się: karteczki z zapisanymi przykrymi uwagami na temat drugiego człowieka, różdżka, stroje na klasowy pokaz mody (modne i takie, które nie są akceptowane przez dzieci), przygotowane na kartkach z bloku kryteria do socjogramu (kryteria muszą dotyczyć chociaż jednej mocnej strony każdego ucznia!), karteczki samoprzylepne, dostęp do Internetu lub inne źródło (Konwencja o Prawach Dziecka), duży arkusz brystolu, markery.

Przebieg zajęć:

1. Tunel przyjaźni – zabawa integracyjna.

- Uczniowie ustawiają się parami, unoszą złączone w parach ręce, tworząc tunel. Z końca tunelu uczniowie pojedynczo, kolejno przechodzą przez niego. Dzieci tworzące tunel mówią coś miłego do każdej przechodzącej osoby.
- Rozmowa na temat uczuć, jakie towarzyszyły dzieciom w czasie przechodzenia przez tunel i słuchania miłych słów o sobie.
- Losowanie karteczek (tylko przez chętnych uczniów!) z zapisanymi przykrymi uwagami kierowanymi do drugiego człowieka, np. jesteś brzydki, twoje ubranie jest okropne, nie lubię cię, jesteś grubas/chudzielec, nic nie potrafisz...). Odczytywanie napisów i opisywanie uczuć, jakie pojawiają się u człowieka po usłyszeniu takiej uwagi.
- Rozmowa kierowana na temat uczuć towarzyszących nadawcy i odbiorcy takich informacji.
- W jakim celu wysyłamy informacje, które sprawiają drugiemu człowiekowi przykrość? – swobodne wypowiedzi uczniów

2. „Wyczarujmy przyjaźń” – zabawa integracyjna (pomysł zaczerpnięty z: R. Portmann „Gry i zabawy

przeciwko agresji”, Jedność, Kielce 1999 s. 98).

Każde dziecko może tak „zaczarować” trzech innych uczestników zabawy, by w przyszłości byli mili, uprzejmi i przyjaźni w stosunku do niego. Czarodziejską różdżką dotyka po kolei te trzy osoby i wypowiada magiczne zaklęcie, np. Michale, zaczaruję cię w chłopca, który nie popycha mnie, kiedy koło ciebie przechodzę. Aniu, zaczaruję cię w dziewczynkę, która nie wyśmiewa się ze mnie, gdy czegoś nie potrafię. Ewo, zaczaruję cię w dziewczynkę, która nie krytykuje mojego ubrania. Dotykane różdżką dzieci w milczeniu pozwalają się „zaczarować” i zastanawiają się nad czarodziejskim zaklęciem. Nie mają obowiązku dostosować się do niego, ale mogą postarać się zmienić swoje zachowanie. W czasie zabawy rodzą się różne uczucia u czarujących i czarowanych. Nikt nikogo nie zmusza do natychmiastowych zmian w zachowaniu, ale ważna jest sytuacja, w której część lub większość osób może wziąć sobie do serca czarodziejskie zaklęcia.

3. Zapraszamy na pokaz mody na klasowym wybiegu.

- Przygotowanie pokazu mody – uczniowie (klasowi liderzy) prezentują stroje stare, niemodne („po młodszym/starszym bracie/siostrze”), a uczniowie mniej popularni – stroje najmodniejsze („ostatni krzyk mody dziecięcej”).
- Pokaz i wybieranie najlepszych strojów.
- Wybieranie koleżanek /kolegów najbardziej lubianych, popularnych w zespole klasowym.
- Ustalanie, czy są to te same osoby: najlepiej ubrane i najpopularniejsze w klasie.
- Wyjaśnienie powiedzenia Nie szata zdobi człowieka, wyciągnięcie wniosku.

4. Każdy z nas potrafi coś najlepiej! – stworzenie klasowego socjogramu.

- Na ścianie są wywieszone kryteria do socjogramu

przygotowane przez nauczyciela,

- np. najlepszy matematyk, plastyk, organizator, sportowiec, kolega, najbardziej samodzielny, zaradny, obiektywny, najwyższy, najsympatyczniejszy, lubiany, najelegantszy, najmłodszy, najstaranniejszy, najlepszy w grach komputerowych, stolikowych, najaktywniejszy, laureat konkursu... Uczniowie wybierają liderów poszczególnych kategorii (technika: uszeregowanie promyczkowe) – uwaga: każdy uczeń musi choć raz znaleźć się na dowolnej kartce!
 - Analiza powstałego socjogramu i wyciągnięcie wniosku, np. Każdy ma swoje mocne i słabe strony; mamy cechy wspólne, ale różnimy się.
5. Czy znam swoje prawa?
 - Czytanie wiersza M. Brykczyńskiego „O prawach dziecka” i swobodne wypowiedzi uczniów (tekst w: „Elementarz XXI wieku. Podręcznik” kl. 3 cz. 2 s. 96–97, Wydawnictwo Nowa Era, Warszawa 2015; lub w Internecie).
 - Zapoznanie uczniów z wybranymi prawami dziecka i ich omówienie (np. prawo do wypowiedzi, życia i rozwoju, życia bez przemocy i poniżania, wychowania w rodzinie, stowarzyszania się, swobody myśli, sumienia i religii, nauki, tożsamości, informacji, prywatności).
 6. Obdarowywanie prezentami – zabawa integracyjna (pomysł zaczerpnięty z: R. Portmann „Gry i zabawy przeciwko agresji”, Jedność, Kielce 1999, s. 100). Dzieci zapisują na karteczkach swoje imiona i wrzucają je do koszyka. Każdy uczeń losuje jedną z nich (z innym niż swoje imieniem), potem wymyśla bardzo osobisty prezent dla wylosowanej osoby, opisuje go na karteczce i podpisuje się, np. Dla Jurka: Pomogę ci w odrabianiu lekcji, Marek. Dla Marysi: Pożyczę ci strój na bal karnawałowy, Zosia. „Prezenty” zostają odczytane na głos, a obdarowane dzieci dziękują. Uczniowie rozmawiają o uczuciach dzieci obdarowanych i tych, które obdarowują. Oczywiście zapowiedziane prezenty-obietnice muszą być zrealizowane.
 7. Jesteśmy wspólnotą – układamy krzyżówkę z naszych imion (pomysł zaczerpnięty z: R. Portmann „Gry i zabawy przeciwko agresji”, Jedność, Kielce 1999 s. 97).
Dzieci próbują połączyć wszystkie imiona na wzór krzyżówki, imieniem wyjściowym może być imię

dziecka wycofanego, smutnego, które poniosło porażkę danego dnia, spotkała je przykreść albo odniosło sukces..., a my chcemy pokazać, że jest członkiem wspólnoty.

		F	E	L	I	L	S	
K	A	R	O	L				
		Y						
		D						
		E	L	Ż	B	I	E	T
		R						
		Y						
		K	A	M	I	L		

8. Zachęta do obejrzenia filmu, np. Koniecznie obejrzyj film „Cudowny chłopak”, poznasz wyjątkowego chłopca o imieniu Auggie, dowiesz się, co dało mu siłę, aby udowodnić, że nie tylko jego twarz czyni go niezwykłym. Z pewnością ten film pozwoli ci zrozumieć odmienność drugiego człowieka i otworzyć się na nią.

Elżbieta Gyzińska

45 min

O potrzebie bycia lubianym i sposobie dobierania przyjaciół

Opracowanie: **Anna Klimowicz**

Cele lekcji:

Uczeń:

- omawia plakat filmowy pod względem treści, które przedstawia, oraz wrażeń, jakie wywołuje,
- wyjaśnia, dlaczego ludzie potrzebują przyjaźni i akceptacji,
- analizuje i hierarchizuje kryteria, którymi posługuje się podczas wybierania przyjaciół,
- wskazuje powody odrzucenia jednostki przez grupę i dostrzega jego możliwe konsekwencje,
- przedstawia własne opinie i poglądy,
- kształci umiejętności samodzielnego, krytycznego myślenia, wnioskowania oraz prezentowania rzeczowych argumentów,
- dostrzega przejawy krzywdzących, dyskryminujących zachowań i potrafi im przeciwdziałać.

Metody:

- rozmowa kierowana,
- praca z materiałem ilustracyjnym,
- metody aktywizujące: dyskusja, poker kryterialny.

Forma pracy:

indywidualna, grupowa, zbiorowa.

Środki dydaktyczne:

- plakaty promujące film *Cudowny chłopak* (dostępne w internecie),
- karty do gry w pokera kryterialnego,
- kartki samoprzylepne.

Przebieg lekcji:

Faza wprowadzająca

1. Nauczyciel informuje uczniów, że lekcja będzie przygotowaniem do obejrzenia filmu *Cudowny chłopak*, nakręconego na podstawie amerykańskiej powieści autorstwa R.J. Palacio. Książka okazała się bestsellerem

(sprzedano ją w przeszło sześciu milionach egzemplarzy), a film, który miał światową premierę w 2017 r., przyciągnął już do kin tłumy widzów.

2. Prowadzący prezentuje plakaty promujące film i zachęca uczestników zająć do wypowiedzi na ich temat, zadając pytania:

- *Kto został przedstawiony na plakacie?*,
- *Jak sądzicie, o czym opowiada film „Cudowny chłopak”?*,
- *Czy plakaty zachęcają Was do obejrzenia filmu?*,
- *Co najbardziej Was zaciekawia, kiedy je oglądacie?*,
- *Który plakat najbardziej Wam się podoba? Dlaczego?*.

Chętni uczniowie udzielają odpowiedzi.

Faza realizacyjna

1. Nauczyciel informuje uczniów, że *Cudowny chłopak* to opowieść o dziesięcioletnim chłopcu, Augustie Pullmanie, który urodził się z chorobą genetyczną i musiał przejść szereg operacji, aby widzieć, słyszeć i oddychać bez aparatury pomocniczej. Przedstawione w filmie wydarzenia obejmują rok szkolny, w którym August, do tej pory uczący się w domu, rozpoczyna naukę w szkole, w piątej klasie.
2. Nauczyciel dzieli uczniów na czteroosobowe zespoły, których zadaniem jest sformułowanie odpowiedzi na pytanie: *Dlaczego tak bardzo zależy nam na byciu lubianym przez innych i znalezieniu przyjaciół oraz koleżanek i kolegów?*.
3. Członkowie zespołów zapisują ustalenia w punktach na dużych arkuszach papieru. Następnie przedstawiciele grup prezentują sformułowane wnioski. Nauczyciel podsumowuje ćwiczenie i zwraca uwagę na powtarzające się stwierdzenia jak na szczególnie istotne opinie.
4. Klasa zostaje podzielona na nowe grupy. Prowadzący informuje, że ich zadaniem będzie znalezienie odpowiedzi na pytanie: *Co decyduje o tym, że chcemy, aby*

dana osoba była naszym przyjacielem? Nauczyciel prosi uczniów o szczerą wypowiedź, a także o powstrzymanie się od oceniania opinii koleżanek i kolegów. Zespoły pracują techniką pokera kryterialnego. Każdy z nich otrzymuje ten sam zestaw kart i planszę (wzory oraz instrukcja znajdują się w *Materiałach dla nauczyciela*). Prowadzący wyjaśnia zasady gry. Po upływie określonego czasu grupy przedstawiają wyniki swoich rozważań, a nauczyciel zapisuje na tablicy najważniejsze kryteria wskazane przez poszczególne zespoły.

5. Uczniowie pracują w tych samych drużynach – ponownie rozkładają wszystkie karty na ławce, przy której siedzą. Tym razem zadaniem zespołów jest pogrupowanie kart w dwie kategorie:
 - *To, co zależy wyłącznie ode mnie,*
 - *To, na co nie mam wpływu.*
6. Po wykonaniu ćwiczenia przedstawiciele grup prezentują rozwiązania przed całą klasą. Prowadzący zwraca uwagę na różnice w przyporządkowaniu kart.

Faza podsumowująca

1. Nauczyciel wręcza wszystkim kartki samoprzylepne i prosi, aby każdy uczeń zapisał, za co chciałby być doceniany i lubiany przez innych. Uczestnicy zajęć umieszczają kartki na tablicy. Następnie wyznaczona osoba odczytuje wszystkie zapiski. Nauczyciel inicjuje krótką dyskusję na temat potrzeby bycia lubianym oraz sposobów postrzegania i oceniania ludzi.
2. Prowadzący podsumowuje pracę uczniów podczas lekcji: *Zastanowiliśmy się nad tym, dlaczego chcemy być lubiani i mieć przyjaciół, a także nad tym, co bierzemy pod uwagę, kiedy szukamy i wybieramy przyjaciół. Doszliśmy do wniosku, że powierzchowna ocena bywa myląca. Ludzie często koncentrują się na czyichś wyglądzie i sytuacji materialnej, ale warto zdać sobie sprawę z tego, że kryteria te nie powinny być brane pod uwagę w sytuacji, gdy zawieramy z kimś przyjaźń. Liczy się bowiem to, jak ktoś potrafi się zachować, kiedy jesteśmy w potrzebie, czy umie się odwzajemnić za okazaną życzliwość i wsparcie z naszej strony. Z czasem przekonujemy się, że prawdziwy przyjaciel to ktoś, kto nas akceptuje takimi, jacy jesteśmy, przy kim czujemy się bezpiecznie, kto zauważa nasze potrzeby i na kogo zawsze możemy liczyć.*
3. Zadanie domowe dla chętnych:
Uzupełnij kartę pracy.

Materiały dla nauczyciela

Instrukcja gry w pokera kryterialnego

1. Przydzielcie każdemu graczowi tę samą liczbę kart.
2. Przeczytajcie informacje zapisane na kartach.
3. Indywidualnie zdecydujcie, które karty powinny znaleźć się na poszczególnych polach planszy, i ułóżcie je w wybranych miejscach wydrukowanym tekstem do dołu.
4. Kiedy wszystkie karty znajdą się na planszy, odwróćcie je. Następnie w ciągu 10-minutowej dyskusji wybierzcie po 4 karty, które powinny znaleźć się na poszczególnych polach: pierwszym (centralnym), drugim i trzecim (zewnętrznym).

Karty do gry w pokera kryterialnego

✂ Ładny wygląd	Zamożni rodzice	Podobny sposób spędzania wolnego czasu	Poczucie humoru	Czytanie tych samych książek
Uprawianie sportu	Słuchanie tej samej muzyki	Modne ubrania	Dobre oceny w szkole	Bliskie miejsce zamieszkania
Posiadanie drogiego sprzętu elektronicznego	Dobroć i serdeczność	Dobre wychowanie	Wspólne tematy do rozmów	Różne talenty i zdolności
Pewność siebie	Umiejętność dochowania tajemnicy	Szczerość	Umiejętność dzielenia się tym, co się ma	Oglądanie tych samych filmów
Gotowość do wspierania w trudnych chwilach	Dbałość o higienę osobistą	Okazywanie sympatii i życzliwości	Chęć niesienia pomocy	Posiadanie licznych znajomości
Pomysłowość	Kulturalny sposób wypowiedania się	Pogodne usposobienie	Uczynność	Uczciwość

Plansza do gry w pokera kryterialnego

Co decyduje o tym, że chcemy, aby dana osoba była naszym przyjacielem?

Najważniejsze kryteria

Kryteria drugorzędne

III. Najmniej istotne kryteria

Bądź przyjacielem!

..... Imię i nazwisko	
..... Data	 Klasa

1 Uzupełnij schemat nazwami emocji.

2 Jak sądzisz, co powoduje, że człowiek jest poniżany, obrażany czy odrzucany przez grupę, np. klasę?

.....

.....

.....

.....

.....

3 Podaj przykłady działań, które możesz podjąć, aby nikt w Twojej klasie nie czuł się źle.

-
-
-
-
-

45 min

Film o zasadach, które czynią nas lepszymi

Opracowanie: **Anna Klimowicz**

Cele lekcji:

Uczeń:

- określa problematykę filmu,
- wymienia postacie występujące w filmie,
- opisuje sytuację głównego bohatera filmu,
- analizuje zachowanie najważniejszych postaci w filmie,
- określa, jakie emocje przeżywali poszczególni bohaterowie,
- nazywa wartości ukazane w filmie,
- wyjaśnia, jakie jest przesłanie filmu,
- porównuje sytuacje ukazane w filmie z doświadczeniami z własnego życia.

Metody:

- rozmowa kierowana,
- burza mózgów.

Formy pracy:

indywidualna, grupowa, zbiorowa.

Środki dydaktyczne:

- 8 kartek z imionami bohaterów filmu oraz karty pracy poświęcone tym postaciom,
- duży arkusz papieru.

Przebieg lekcji:

Faza wprowadzająca

Nauczyciel inicjuje rozmowę na temat filmu *Cudowny chłopak*. Chętne osoby opowiadają o swoich wrażeniach po seansie. Podczas swobodnej wymiany zdań i opinii klasa formułuje wnioski dotyczące problematyki, jaką porusza dzieło filmowe.

Faza realizacyjna

1. Uczniowie wymieniają imiona najważniejszych po-

staci występujących w filmie. Określają też, którzy bohaterowie wzbudzili ich sympatię i dlaczego. Nauczyciel zapisuje imiona na tablicy. Następnie poleca wskazać, z czyjej perspektywy ukazane zostały wydarzenia w filmie. Osoby udzielające odpowiedzi podkreślają właściwe imiona.

2. Uczestnicy zajęć podczas burzy mózgów moderowanej przez nauczyciela zastanawiają się, jaki efekt został osiągnięty dzięki temu, że widzowie poznają historię z punktu widzenia różnych osób związanych z głównym bohaterem. Klasa wspólnie formułuje wnioski i określa, jaki wpływ ma taki zabieg na odbiór filmu.
3. Prowadzący dzieli uczniów na osiem zespołów. Ich reprezentanci losują kartki z imionami bohaterów filmu. Następnie nauczyciel rozdaje grupom karty pracy i informuje, że zadaniem każdej drużyny będzie przeanalizowanie i opisanie zachowania wylosowanej postaci.
4. Po upływie czasu przeznaczanego na wykonanie zadania (15 minut) przedstawiciele zespołów odczytują przygotowane notatki. Nauczyciel krótko podsumowuje wszystkie wypowiedzi.

Faza podsumowująca

1. Prowadzący poleca uczestnikom zajęć rozważyć następujące zagadnienie: *Co możemy zrobić, aby ludzie, których spotykamy na swojej drodze, czuli się bezpiecznie i mogli czerpać radość z życia?* Uczniowie podają propozycje odpowiedzi, odwołując się do przykładów z filmu *Cudowny chłopak*. Nauczyciel pomaga im w sformułowaniu zasad, które zostają zapisane na dużym arkuszu papieru oraz w zeszytach.
2. Zadanie domowe: *Czy film „Cudowny chłopak” zmienił Twój sposób widzenia innych ludzi? W jaki sposób? Komu ze znanych Ci osób szczególnie polecasz ten film i dlaczego? Napisz na ten temat wypowiedź liczącą od 6 do 10 zdań.*

Opis i charakterystyka Augusta

.....	
Imię i nazwisko	
.....	
Data	Klasa

1 Kim jest August Pullman?

.....

.....

.....

2 Co jest największym problemem bohatera?

.....

.....

.....

3 W jaki sposób August radzi sobie z niedoskonałością swojego wyglądu?

.....

.....

.....

4 Jak August odnosi się do swoich koleżanek i kolegów z klasy?

.....

.....

.....

5 Jak August reaguje na przykrości, które spotykają go ze strony Juliana i innych rówieśników?

.....

.....

.....

6 Czego można się nauczyć od bohatera?

.....

.....

.....

Opis i charakterystyka matki Augusta

.....	
Imię i nazwisko	
.....	
Data	Klasa

1 W jaki sposób mama Augusta okazuje synowi miłość?

.....

.....

.....

2 Z czego zrezygnowała Isabel, aby w pełni poświęcić się opiece nad chorym dzieckiem?

.....

.....

.....

3 Jak kobieta wspiera chłopca w trudnych chwilach?

.....

.....

.....

4 Jak Isabel odnosi się do swojej córki?

.....

.....

.....

5 Kiedy mama Augusta dostrzegła, że córka także potrzebuje jej wsparcia i uwagi? Jak wtedy zareagowała?

.....

.....

.....

6 Czego można się nauczyć od bohaterki?

.....

.....

.....

Opis i charakterystyka ojca Augusta

.....	
Imię i nazwisko	
.....	
Data	Klasa

1 Jaka jest opinia taty Augusta na temat innych ojców?

.....

.....

.....

2 W jaki sposób ojciec okazuje Augustowi miłość i wsparcie?

.....

.....

.....

3 Jak Nate odnosi się do swojej żony?

.....

.....

.....

4 Kiedy mężczyzna przeżywa najtrudniejsze chwile?

.....

.....

.....

5 W którym momencie Nate dostrzegł, że córka również potrzebuje jego wsparcia i uwagi? Jak wówczas zareagował?

.....

.....

.....

6 Czego można się nauczyć od bohatera?

.....

.....

.....

Opis i charakterystyka siostry Augusta

.....	
Imię i nazwisko	
.....	
Data	Klasa

1 Co było najtrudniejsze dla Vii w byciu siostrą Augusta?

.....

.....

.....

2 Jak czuła się Via w swojej rodzinie?

.....

.....

.....

3 Które wspomnienia pomagały dziewczynie w trudnych momentach?

.....

.....

.....

4 Dlaczego Via zawiodła się na swojej przyjaciółce?

.....

.....

.....

5 Kto i w jaki sposób okazał Vii najwięcej zainteresowania i życzliwości?

.....

.....

.....

6 Czego można się nauczyć od siostry Augusta?

.....

.....

.....

Opis i charakterystyka Mirandy

.....	
Imię i nazwisko	
.....	
Data	Klasa

1 Jak zachowywała się Miranda wobec swojej najlepszej przyjaciółki po wakacjach?

.....

.....

.....

2 Jaka była sytuacja rodzinna Mirandy?

.....

.....

.....

3 Jakie więzi łączyły bohaterkę z rodziną Pullmanów?

.....

.....

.....

4 Dlaczego Miranda w ostatniej chwili zrezygnowała z udziału w przedstawieniu?

.....

.....

.....

5 W jaki sposób pomogła dziewczynie rozmowa telefoniczna z Augustem?

.....

.....

.....

6 Czego można się nauczyć od Mirandy?

.....

.....

.....

Opis i charakterystyka Jacka

.....	
Imię i nazwisko	
.....	
Data	Klasa

1 Dlaczego Jack nawiązał znajomość z Augustem?

.....

.....

.....

2 W jaki sposób chłopcy spędzali razem wolny czas?

.....

.....

.....

3 Jak zachował się Jack w Halloween? Co powiedział w szkole i dlaczego?

.....

.....

.....

4 Co czuł Jack, kiedy August zaczął go unikać?

.....

.....

.....

5 Które wydarzenia umożliwiły odbudowanie przyjaźni łączącej chłopców?

.....

.....

.....

6 Czego można nauczyć się od Jacka?

.....

.....

.....

Opis i charakterystyka Juliana

.....	
Imię i nazwisko	
.....	
Data	Klasa

1 Jak Julian zachowywał się wobec Augusta?

.....

.....

.....

.....

2 Czym chłopiec chciał za imponować kolegom z klasy?

.....

.....

.....

.....

3 Co najbardziej przeszkadzało Julianowi w Auguście?

.....

.....

.....

.....

4 Co zrozumiał Julian w czasie rozmowy swoich rodziców z dyrektorem szkoły?

.....

.....

.....

.....

5 Czego można się nauczyć od Juliana?

.....

.....

.....

.....

Opis i charakterystyka nauczycieli

.....	
Imię i nazwisko	
.....	
Data	Klasa

1 W jaki sposób pan Tushman i inni nauczyciele przyjęli nowego ucznia?

.....

.....

.....

2 Jak wychowawca, pan Browne, traktował Augusta w czasie lekcji?

.....

.....

.....

3 Jaki był sposób pana Tushmana i innych nauczycieli na rozwiązywanie konfliktów pomiędzy uczniami?

.....

.....

.....

4 Która wypowiedź pana Tushmana zapadła Wam w pamięć i dlaczego?

.....

.....

.....

5 Dlaczego rada pedagogiczna przyznała Augustowi Pullmanowi medal na koniec roku szkolnego?

.....

.....

.....

6 Czego można się nauczyć od nauczycieli pracujących w szkole Augusta?

.....

.....

.....

45 min

Akceptuj bliźniego swego jak siebie samego

Opracowanie: **Anna Równy**

Cele lekcji:

Uczeń:

- formułuje wnioski na temat otaczającego go świata i innych ludzi;
- wykorzystuje film jako punkt wyjścia rozważań o aktualnych i uniwersalnych problemach;
- wskazuje symptomy i skutki odrzucenia rówieśniczego;
- nazywa emocje towarzyszące bohaterom filmu;
- wzmacnia własne poczucie wartości;
- doskonali umiejętności pracy w grupie i kompetencje społeczne.

Metody:

- praca z tekstem,
- rozmowa kierowana,
- burza mózgów.

Formy pracy:

indywidualna, grupowa, zbiorowa.

Środki dydaktyczne:

- kolorowe kartki samoprzylepne,
- duży arkusz papieru,
- kartki formatu A4.

Przebieg lekcji:

Faza wprowadzająca

Nauczyciel poleca uczniom, aby w 4- lub 5-osobowych grupach podali po 3 najważniejsze cechy charakteryzujące Vię, siostrę tytułowego bohatera. Zespoły przedstawiają efekty pracy i wspólnie uzupełniają schemat zamieszczony w *Materiałach dla nauczyciela*.

Faza realizacyjna

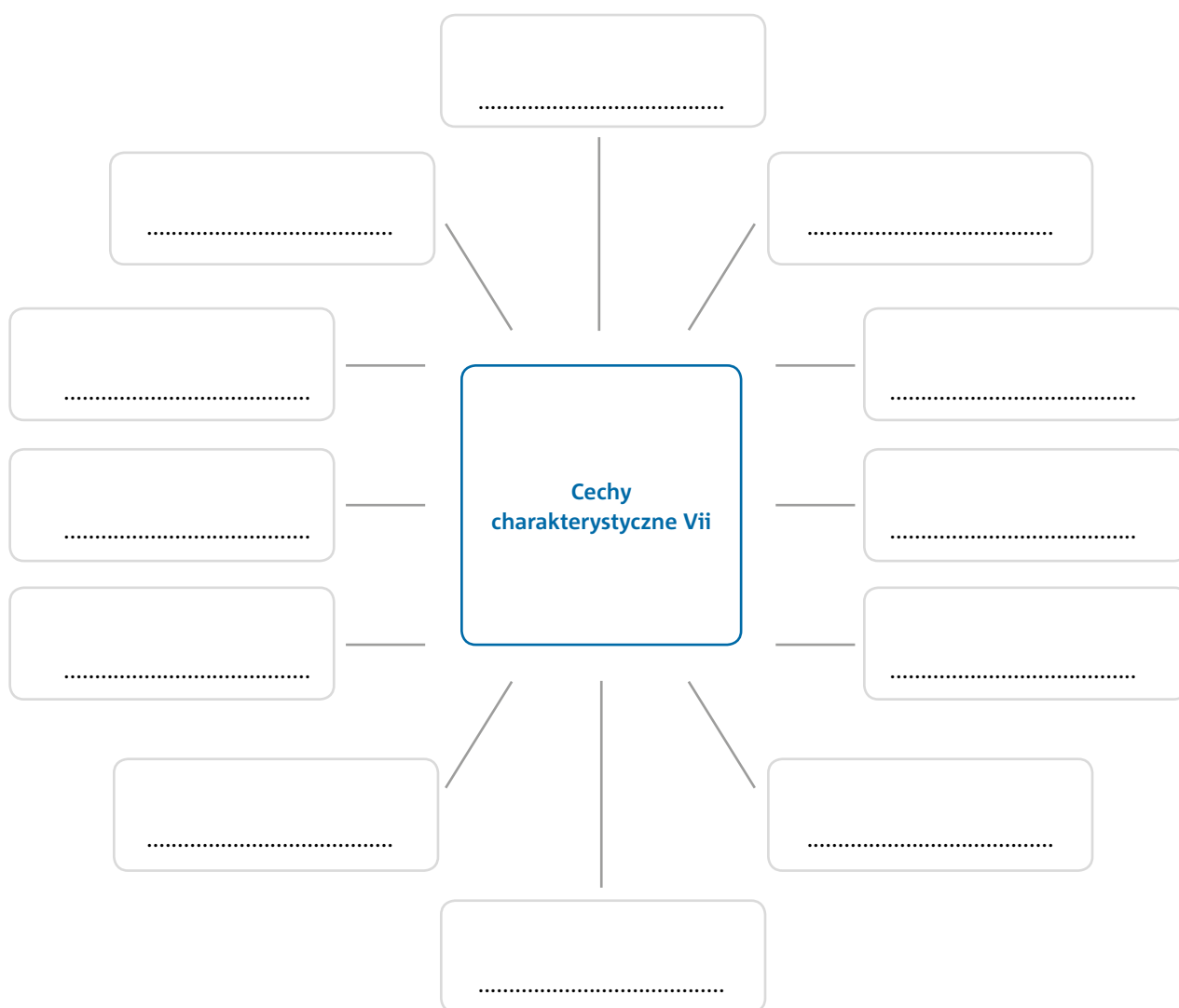
1. Uczniowie zapoznają się z tekstem otrzymanym od nauczyciela, zawierającym informacje na temat Vii. Następnie chętne osoby wyjaśniają, z jakimi proble-

- mami musi się mierzyć nastoletnia bohaterka filmu (choroba i operacje brata, poczucie odpowiedzialności za bliskich, życie w cieniu brata, żal do rodziców, że poświęcają za mało uwagi dorastającej córce, konieczność szybszego osiągnięcia dojrzałości emocjonalnej).
2. Klasa wspólnie zastanawia się, czy Via otrzymała dostateczne wsparcie od swoich rówieśników. Uczniowie analizują relację łączącą bohaterkę z przyjaciółką i próbują odnaleźć przyczyny konfliktu między dziewczynami.
3. Nauczyciel inicjuje burzę mózgów, w trakcie której uczniowie mają za zadanie rozważyć, w jaki sposób można poradzić sobie z odrzuceniem rówieśniczym. Ochotnicy podają propozycje rozwiązań tego problemu (np. realizowanie swoich zainteresowań, odkrywanie swoich mocnych stron, wzmacnianie poczucia własnej wartości). Wszystkie pomysły są zapisywane na kolorowych kartkach samoprzylepnych, a następnie umieszczane na przygotowanym wcześniej arkuszu papieru. W ramach podsumowania klasa wspólnie wybiera najlepsze odpowiedzi. Ostateczna wersja rozwiązania zostaje umieszczona na tablicy klasowej.
4. Uczniowie pracują w parach. Każda osoba obrysowuje swoją dłoń na kartce formatu A4. Przy konturach dwóch palców umieszcza dwie nazwy swoich największych zalet (mocnych stron). Następnie wymienia się kartkami z koleżanką lub kolegą i zapisuje dwie inne nazwy cech, które uznaje za najcenniejsze w charakterze tej osoby. Kartki wracają do właścicieli i uczniowie kolejno odczytują na głos zapiski, które znalazły się ostatecznie na obrysie dłoni. Po każdej prezentacji nauczyciel wspólnie z pozostałymi uczestnikami zajęć ustala piątą cechę wyróżniającą daną osobę. Uczniowie podpisują kartki swoim imieniem i umieszczają je na tablicy klasowej, tak aby były widoczne na co dzień.

Faza podsumowująca

W ramach podsumowania zajęć nauczyciel podkreśla, że zdobywanie akceptacji rówieśników za wszelką cenę nie jest najlepszym rozwiązaniem. Przypomina, że w budowaniu poczucia własnej wartości mogą pomóc

rozwijanie własnych pasji i talentów oraz świadomość swoich mocnych stron. Wskazuje, że przykładem osoby, która odbudowała pozytywną samoocenę dzięki odkryciu własnych zdolności, jest Via – bohaterka filmu *Cudowny chłopak*.

Materiały dla nauczyciela**Schemat przedstawiający najważniejsze cechy charakteru Vii**

Informacje dotyczące Vii

„Mój najgorszy dzień, najdotkliwszy upadek, najmocniejszy ból głowy, największy siniak, najpaskudniejszy skurcz, najbrzydsze słowa, które powiedziałam ludziom – to wszystko nie ma znaczenia przy tym, co przeszedł Auggie”.

Via

W historii Auggiego ważne miejsce zajmuje jego siostra, Via. Nastolatka bezinteresownie poświęciła się wychowywaniu brata i staraniom, by odczuwał jak najmniej rozdzwięk pomiędzy domem rodzinnym a światem zewnętrznym. Nie są to zadania łatwe. Z jednej strony dziewczyna jest szczerze oddana bratu, a z drugiej – targają nią sprzeczne emocje, ponieważ zdaje sobie sprawę, że ona nigdy – w przeciwieństwie do Augusta – nie była w centrum zainteresowania. „Relacje między Auggiem i Vią są piękne, ale także dość złożone” – wyjaśnia Julia Roberts, odtwórczyni roli matki rodzeństwa, w materiałach promocyjnych przygotowanych przez dystrybutora filmu. „Dziewczyna autentycznie kocha brata, do tego stopnia, że uczy się akceptować to, że zawsze będzie znajdowała się w cieniu Auggiego”.

Z kolei aktorka wcielająca się w rolę Vii, Izabela Vidovic, twierdzi, że podziwia postać, którą gra. „To silna

i bezinteresowna dziewczyna, która w pewnym momencie dostaje od losu szansę na znalezienie się przynajmniej przez chwilę w centrum uwagi. Pragnie przede wszystkim bezpieczeństwa Auggiego, ale w przeciwieństwie do rodziców nie traktuje go jak dziecka, któremu trzeba pomagać w każdej sekundzie życia. Próbuje nauczyć go różnych metod przeżycia w świecie, który pozostaje przeważnie obojętny na ludzkie wątpliwości i cierpienie” – mówi Vidovic. Reżyserka R.J. Palacio dodaje, że Via jest jedną z jej ulubionych postaci: „Znacznie lepiej rozumie życie i innych ludzi. Wkurza się, gdy czepiają się Auggiego lub są dla niego niedobrzy – o wiele bardziej niż on sam. Ale to nie jest tak, że braciszek jej nie irytuje – to byłoby niewiarygodne. Zachowują się jak normalne rodzeństwo, różnica polega na detalach, których inni ludzie często nie zauważają – jak fakt, że Auggie przeszedł przez 27 operacji i to wpłynęło zarówno na niego, jak i na jego siostrę”.

